

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ СИСТЕМ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ УНІКАЛЬНОСТІ ТЕКСТІВ НАУКОВИХ РОБІТ

Визнання дослідників серед наукової спільноти визначається кількістю і якістю отриманих ним особисто чи у співавторстві результатів та актуальністю, тобто кількістю цитувань публікацій вченого. Проте, нині за допомогою ІКТ можливо, як поширити власні наукові результати, так і швидко ознайомитися з результатами інших дослідників. Однією з важливих проблем, з якою стикається сучасний науковець, виникнення значної кількості публікацій, що повторюють одна одну, і часто без зазначення автора чи джерела, тобто, такі роботи є академічним плагіатом [3].

Оскільки зростає кількість етичних порушень, як результат виникли програмні рішення (для автоматичного відстеження текстових запозичень), за допомогою яких можливо здійснити перевірку публікації на унікальність (чи на присутність плагіату у тексті) [1].

У роботі [3] зазначено, важливими є підготовка рекомендації щодо використання автоматизованих програм для конкретних цілей: для редакцій наукових видань (перевірка рукописів статей), для спеціалізованих вчених рад (перевірка рукописів дисертацій), для наукових установ (перевірка рукописів статей, посібників, монографій тощо). Остаточне рішення про наявність факту плагіату залишається на розсуд відповідальних осіб, тому потреба в ручній перевірці та людському оцінюванні (рецензуванні) матеріалу все одно існує. Основна ж мета використання даного класу програмних засобів – максимально загальмувати тенденцію до стрімкого поширення плагіату і вивести вітчизняну науку на новий якісний рівень [3].

Характеристику спеціалізованих програм для виявлення плагіату в наукових публікаціях детально розглянуто у [2, 3], для використання у наукових установах і редакціях наукових видань (суспільні та гуманітарні науки) можливо використовувати такі автоматизовані програми виявлення унікальності тексту: eTXT Антиплагіат, Text.ru, FindCopy (MiraTools), (безкоштовні); Anti-Plagiarism, Docol©c (комерційні) [1].

Авторка даної публікації 10 років (2010-2020 рр.) була секретарем спеціалізованої вченої ради Д 26.459.01. З 2016 р. в Інституті інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України було видано наказ і створено 2 комісії (членом яких була авторка) щодо перевірки дисертаційних робіт, монографій, посібників, статей на плагіат. Дисертаційні роботи, що були прийняті на розгляд до спеціалізованої вченої ради обов'язково перевірялися спеціалізованими програмами на наявність текстових запозичень. З 2017 р. така перевірка здійснювалась із застосуванням системи Unichек. На рис.1 представлено результати перевірки дисертаційної роботи на унікальність тексту із застосуванням системи Unichек.

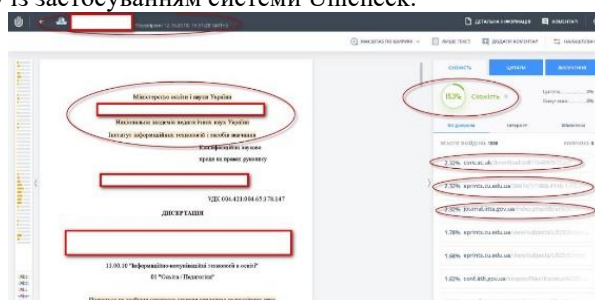

Рис.1. Результати перевірки дисертаційної роботи на унікальність тексту із застосуванням Unichек з адекватними даними

Дана автоматизована система показала 15,3% схожості, фіксується дата перевірки, також можливо переглянути ресурси з якими є схожість натиснувши на гіперпосилання. Також дана система може сформувати звіт (у PDF форматі), який можливо вивантажити, роздрукувати і показати комісії та дисертанту для прийняття рішень про подальший розгляд дисертації в спеціалізованій вченій раді. Результати автоматизованої перевірки обов'язково паралельно розглядалися комісією шляхом переходу за гіперпосиланнями і визначеннями, чи автор дисертації зазначав у тексті посилання на інші джерела. З власного досвіду зауважимо, що переважна більшість перевірених дисертаційних робіт була мала малий відсоток схожості, що свідчить про дотримання принципів академічної доброчесності. Певні незначні порушення були переважно у докторських дисертаціях, що пов'язано із вимогою опублікувати ще додатково одноосібну монографію, яка фактично повторює текст рукопису дисертації. Автори певних дисертацій забули поставити посилання на власні попередні публікації і автоматизована система визначала це як самоплагіат. Звичайно, ці незначні порушення були виправлені і дисертації до захисту були допущені [4].

На рис.2 представлено результати перевірки іншої дисертаційної роботи на унікальність тексту із застосуванням системи Unichек. Система показала 18,6% схожості, проте ще було визначено, що у роботі виявлена модифікація тексту. А це може бути умисним фактом академічного плагіату, оскільки є певні місця в тексті дисертації, в яких був модифікований текст (заміна українських літер на латинські, внесення невидимих символів та інше). Тому, дана дисертація вимагала ретельнішої і прискіпливішої перевірки. Прізвище автора дисертації на було приховано, щоб не порушувати етичних аспектів.

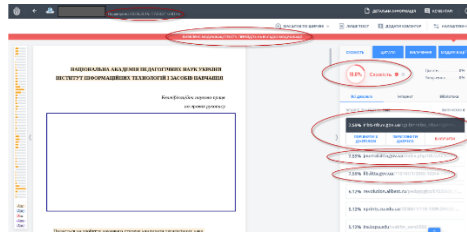

Рис.2. Результати перевірки дисертаційної роботи на унікальність тексту із застосуванням Unicheck із виявленою модифікацією тексту

Отже використання спеціалізованих програмних засобів пошуку текстових запозичень є важливим для дотримання принципів академічної доброчесності і для забезпечення діяльності закладів вищої освіти і наукових установ в яких відбувається підготовка і атестація кадрів вищої кваліфікації і видаються наукові видання. Аспіранти, докторанти, наукові і науково-педагогічні працівники мають вміти застосовувати спеціалізовані системи для визначення текстових запозичень і самі дотримуватися принципів академічної доброчесності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інформаційно-аналітична підтримка педагогічних досліджень на основі електронних систем відкритого доступу: посібник. Київ, 2019. 208 с.
 2. Лупаренко Л.А. Інструментарій виявлення плагіату в наукових роботах: аналіз програмних рішень. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2014. №2(40). С. 151–169. URL: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1050/775>.
 3. Спірін О. М., Яцишин А. В., Іванова С. М. та ін. Використання електронних систем відкритого доступу для інформаційно-аналітичної підтримки педагогічних досліджень. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2016. №5(55). С. 136-174. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1501/1095>.
- Яцишин А.В. Цифрові відкриті системи у підготовці аспірантів і докторантів: монографія. Київ, 2020. 416 с.